

**Юлія Михайлівна Хниченко -
як яскравий представник середньої генерації бандуристів
Полтавської бандурної школи**

Сучасне бандурне мистецтво, джерелами якого є кобзарство і давні форми домашнього та придворного музикування, за відносно короткий час — півстоліття — здійснило стрімкий злет до висот академічного професіоналізму. Якщо народний інструмент був і залишається національним символом України, то академічна бандура виконує сьогодні високу місію одного з провідників українського музичного мистецтва до світового визнання.

Еволюція бандури як принципово нового, професійно-академічного, сольо-віртуозного інструмента органічно поєднала паралельні та взаємозумовлюючі процеси: вдосконалення конструкції інструмента, систематизацію професійної музичної освіти, створення оригінального репертуару (в тому числі сольо-інструментального, якого до цього майже не було), розширення географії бандурного мистецтва в Україні, появу нової генерації концертних виконавців, вихід українських бандуристів на світові мистецькі терени.

Спадкоємність культурних традицій, їх збереження та передача мистецьких здобутків наступним поколінням, багато в чому залежать від «носіїв» — представників цих традицій, які виступають сконцентрованою рушійною силою культури. В бандурному мистецтві України такими постатями були видатні виконавці-бандуристи ХХ ст.: В. Ємець, Г. Хоткевич, І. І. Кучугура-Кучеренко — перший серед бандуристів народний артист України, В. Кабачок, Г. Китастих, В. Єсіпок, В. Кушпет та ін.

Сучасна панорама мистецтва бандуристів України академічного напрямку складається завдяки творчій діяльності декількох виконавських

генерацій. Представниками старішої генерації — є С. В. Баштан та В. Я. Герасименко — засновники академічного бандурного виконавства другої половини ХХ ст. та виконавських шкіл — київської та львівської. Середню генерацію представляють Л. Посікіра, О. Герасименко, Н. Морозевич, Л. Мандзюк, Н. Брояко, В. Дутчак, Л. Панова, Ю.Хниченко та ін., молоду генерацію – Р. Гриньків, Н. Мельник, Р. Войт та ін.

Важливу роль в бандурному мистецтві сучасності відіграє творча діяльність провідного бандуриста-викладача середньої генерації Юлії Михайлівни Хниченко, яка представляє полтавську бандурну виконавську школу.

Бандурна школа на Полтавщині має свої давні виконавські традиції. Для усвідомлення значення полтавського бандурного виконавства в розвої мистецького життя України необхідно звернутися до розкриття таких важливих питань, як: генеза та становлення інструмента в Україні, зокрема, на Полтавщині, визначення яскравих представників бандурного мистецтва зазначеного регіону.

Творчий потенціал бандурного мистецтва Полтавщини, незважаючи на численні царські заборони чи репресивні заходи радянського часу, став основою для розвитку професійної бандурної школи в Україні уже у ХХ столітті, завдяки діяльності визначних бандуристів В. Кабачка, Г. Китастого, В. Кушпета, В. Єсипка.

Важлива роль у цій справі належить полтавському педагогу і диригентові Володимиру Кабачку (1892–1957). Організована ним в 1925 р. Полтавська капела бандуристів, вже в 1929 р. отримала звання Державної зразкової капели бандуристів Української РСР.

Теоретична праця В. Кабачка – «Школа гри на бандурі» – була одним із перших підручників у сфері українського бандурного виконавства і мала безперечний вплив на становлення професійного бандурного мистецтва в усій Україні[1].

Підручник «Школа гри на бандурі» (1958), над яким музикант працював багато років, вийшов друком у співавторстві з відомим композитором і теоретиком Є. Юцевичем.

В 1928 р. в Полтаві організувалась професійна капела бандуристів під орудою Г. Хоткевича – відомого українського культурного діяча, відомого віртуоза-бандуриста, викладача і композитора і при активній підтримці видатного композитора України П. О. Козицького, який називав її «Центральною капелою кобзарів». З концертними програмами капела виступала в Полтавщині, Донбасу та Одещини, а згодом її слухали в багатьох міст і сіл Союзу. Як важливий факт розвитку кобзарського мистецтва відзначимо, що на базі цієї капели була організована студія, де бандуристи підвищували свою виконавську майстерність під контролем Г. Хоткевича. Бандурист запровадив у капелі харківську школу гри, що сприяло удосконаленню бандури. Через рік капела довела, що бандура має дуже широкі технічні та художньо-виражальні можливості. В репертуарі колективу були вже суто оркестрові твори: «Серенада» та «Етюд» для двох бандур. В нових, досить складних оркестровках по-новому зазвучали пісні «Більше надії, брати» В. Верховинця, музична поема-дума «Байда», «Марш» Шуберта, народні пісні «Ой зацвіла папороть», «Про попа та попадю» тощо.

В 1931 році на базі Полтавського музичного училища було відкрито відділ народних інструментів, до складу якого увійшло два класи – бандури та мандоліни.

Серед відомих бандуристів Полтавського регіону ХХ ст. слід відзначити Григорія Трохимовича Китастого(17.01.1907—04.04.1984) - бандуриста, хорового диригента, композитора-аматора.

В 1941 р. він створив Капелу бандуристів ім. Т. Шевченка, що виступала в Києві, на Поділлі, Волині. В 1942 р. вона була примусово вивезена до Німеччини, виступала в таборах «остарбайтерів», переміщених осіб; в 1949 р. капела бандуристів переїхала в Детройт (шт. Мічиган, США), гастролювала по містах США, Канади. Талановитий виконавець-бандурист

виховав чимало музикантів, які створили десятки молодіжних ансамблів бандуристів у США, Канаді, Австралії [2].

Г. Т. Китастих - автор п'єс для оркестру бандуристів; творів для чоловічого ансамблю бандуристів — «Гомін степів», «Львівські фрагменти», «Турбаївське повстання», «Дума про Сагайдачного», для змішаного хору з фортопіано — композиції на вірші Т.Шевченка («Гомоніла Україна», «Грай, Кобзарю», «Поема про Запорозьку Січ», «Вітре буйний»), І. Багряного, Олександра Олеся, Яра Славутича, А. Малишка, О. Підсухи, церковних творів. Відомий виконавець — Лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1992; нагороджений посмертно) [1].

Яскравим представником Полтавського регіону й України другої половини ХХ ст. — початку ХХІст. є випускник полтавського музичного училища, заслужений діяч мистецтв України, бандурист, дослідник-мистецтвознавець, викладач класу бандури та старовинних інструментів Володимир Кушпет. Відомий виконавець — викладач вищої педагогічної школи кобзарського мистецтва, один із засновників відомого ансамблю «Кобза», який починав виступати разом з «Піснями», «Самоцвітами» й «Землянами». «Кобза» збирала переповнені стадіони й записала першу в Україні велику стерео платівку.

Будучи студентом Київської консерваторії Володимир Кушпет став ініціатором утворення студентського оркестру українських народних інструментів, натхненником створення електробандури та засновником ансамблю «Кобза».

У 1970 році у складі ВІА «Кобза» записав першу платівку-гігант, яка набула феноменальної популярності серед українських слухачів у всьому світі. З часом В. Кушпет займається експериментаторською діяльністю — працює в музичній редакції Українського радіо, в якій вперше з'явилися монтовані гала-концерти з ілюзією живої трансляції, створювалися розважальні цикли за участі Тарапуньки і Штепселя (Ю. Тимошенка та Ю. Березіна), у музичному ефірі зазвучали рок та джаз-рок.

В. Кушпет утворив новий ВІА «Мальви» та перейшов на роботу в «Київконцерт». Уперше на українську сцену вийшов шоу-гурт з яскравою сценічною дією (Кушпет виконував функції бандуриста-гітариста і режисера-постановника програм колективу).

Наступний творчий етап у житті Володимира Кушпета пов'язаний з його режисерською діяльністю. Перебуваючи на посаді художнього керівника Київського театру естради, створив першу феєричну рок-оперу «Суд» за поемою Б. Олійника «Сім» (постановка В. Кушпета, музика С. Бедусенка).

Знайомство з пропагандистом старосвітської бандури Г. Ткаченком змінило погляди В. Кушпета на музичну виконавську традицію, він захопився реконструкцією зниклого з музичного народного побуту кобзарсько-лірницького інструментарію. Підсумком тієї діяльності був запис аудіокасети «Воскреслі мелодії України» та створення «Самовчителя гри на старосвітських музичних інструментах». Науково-реконструкторські пошуки знайшли практичне втілення в педагогічній роботі, яку музикант розпочав однозначно з відкриттям Стрітівської школи кобзарського мистецтва. Згодом Кушпет почав викладати гру на старосвітських інструментах в Національному університеті культури і мистецтв.

На фірмі «Етнодиск» В. Кушпетреалізував музичні проекти: «Кобзарсько-лірницька традиція: кобза, бандура, ліра, торбан» (власне виконання), «Міст із минулого» (виконавці — учні В. Кушпета), «Кобзарський монолог Сергія Захарця» (учень В. Кушпета), «Антологія традиційної музики українців».

Як член Всеукраїнської спілки кобзарів В.Кушпетактивно популяризує традиційне виконавство серед українців у всьому світі.

Полтавську бандурну школу ХХ ст. представляють випускниці полтавського музичного училища М. Голенко, Т. Гриценко — народні артистки України, учасниці тріо бандуристок Національної філармонії України.

До плеяди відомих бандуристів ХХ ст. Полтавщини й України в цілому належить творчість Володимира Єсипка — випускника Полтавського музичного училища, українського співака-бандуриста (бас).

В 1989 р. бандуристу було присвоєно звання заслужений артист УРСР, в 2007 р. — Народний артист України. На сьогодні В.Єсипок — професор, голова Національної спілки кобзарів України.

Відомий соліст-бандурист пройшов яскравий плідний творчий шлях.

З 1976 року — соліст Національного оркестру народних інструментів України. За 25 років роботи в оркестрі створив кілька концертних програм — вокальні твори у супроводі оркестру та власному супроводі на бандурі. У цей період на Українському радіо зроблено ним 26 фондових записів: народні пісні, романси, інструментальна музика.

У 1977 році Володимир Єсипок — переможець та лауреат Всеукраїнського конкурсу виконавців на народних інструментах у номінації бандурист-співак . 1989 року отримує почесне звання Заслужений артист України.

Належить до засновників та ініціаторів створення Всеукраїнської спілки кобзарів (нині НСКУ), з 2000 року — в. о. Голови цієї організації.

Професор кафедри кобзарського мистецтва та бандури Київського національного університету культури і мистецтв. Ним вперше впроваджена програма курсу «Практичне кобзарство». В рамках цього курсу студенти готують сучасні кобзарські літературно-музичні композиції.

До аудіо записів талановитого бандуриста можна віднести: авторську аудіо-касету — «Ще не вмерла Україна» (фірма Аудіо-Україна, 1991 р.) та фільм-концерт — «Гей, літа орел» (студія Укртелефільм, 1993 р.).

Сьогодні сучасного бандурного мистецтва України, зокрема полтавського й харківського регіонів представляє талановита бандуристка, лауреат всеукраїнських та міжнародних конкурсів Юлія Михайлівна Хниченко.

З 1989 року Юлія Михайлівна працює викладачем полтавського музичного училища. Серед вихованців талановитого викладача – лауреати регіональних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів. За роки викладацької діяльності більше ста випускників – вихованців Юлії Михайлівни отримали спеціальну середню бандурну освіту і тепер представляють мистецтво бандуристів на всіх рівнях навчальної та виконавської сфер.

Протягом 1990-х – 2000-х років – на посаді диригента і художнього керівника видатна бандуристка очолювала Самодіяльну капелу бандуристів при Полтавському міському будинку культури, яка з перших в Україні в період незалежності отримала звання «Заслуженої самодіяльної капели бандуристів».

З 1996 року Юлія Михайлівна Хниченко стає художнім керівником капели бандуристів «Любава» Полтавського музичного училища ім. М. В. Лисенка. За роки творчої діяльності колектив отримав диплом (I місце) на Міжнародному фестивалі «Дзвени, бандуро» у номінації «ансамблі бандуристів» (м. Дніпропетровськ, 2006 р.), здобув звання Лауреатів обласної премії імені І.П. Котляревського у номінації «Музично-пісенна творчість» (2011 р.) — за творчу діяльність, яка збагачує рідну культуру, розвиває духовність сучасників.

У репертуарі капели бандуристів — обробки українських народних пісень, твори зарубіжних композиторів та сучасних українських авторів. Специфіка капели бандуристів полягає у тому, що це не тільки виконання твору на інструменті, але й вокальний супровід. Тому завданням перед капелою постає у гармонійному збалансованому звучанні інструментальної та вокальної партій.

Перемога в номінації «Музично-пісенна творчість» ансамблю бандуристок «Любава» Полтавського музичного училища імені М. Лисенка стала подарунком до його 55-річчя.

Важливою віхою в діяльності Юлії Михайлівни є творче спілкування з талановитими бандуристками Слобідської України.

Так, з 2004 р. Ю. М. Хниченко працює художнім керівником тріо бандуристок «Купава» Палацу студентів Національного університету «Юридична академія України» (м. Харків) у складі: О. та Т. Слюсаренко та Ю. Меліхової.

Тріо бандуристок «Купава» є одним із провідних ансамблів бандуристів Слобожанщини. Всі учасниці колективу здобули вищу музичну освіту в Харківському університеті мистецтв.

Колектив був створений в 1996 р. в м. Харкові. В 1998 р. здобув лауреатське звання на престижному конкурсі виконавців на українських народних інструментах імені Гната Хоткевича (м. Харків) у номінації «ансамблі бандуристів». З 1998 р. своєю мистецькою діяльністю ансамбль «Купава» представляє Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» як в області, так і на державному рівні.

У березні 2000 р. ансамбль став лауреатом премії ім. О. Масельського в галузі мистецтва і культури за вагомий внесок в розвиток української національної культури.

В 2001 р. учасницям колективу було присвоєно звання «Заслужений працівник культури».

З 2003 р. тріо є артистками-вокалістами професійного театру-студії Палацу студентів Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».

В 2009 р. за високу виконавську майстерність, популяризацію бандурного мистецтва на міжнародному рівні бандуристкам було присвоєно почесне звання Народних артистів України».

Тріо «Купава» неодноразово було переможцем та учасником престижних конкурсів, фестивалів, святкових програм та урочистих подій в багатьох містах та регіонах України, Росії та дальнього зарубіжжя

(Німеччина (1999 р.), Франція (1999 р.), Литва (2001 р.), Сполучені Штати Америки (2003), Вірменія (2004 р.), Португалія (2011 р.)).

До концертних програм ансамблю входять різноманітні та різнопланові музичні твори: відомі українські народні пісні (у супроводі бандур та а-капела), твори українських композиторів-класиків (у супроводі бандур, бандур і фортепіано, духового оркестру), естрадні українські пісні (використання сучасного естрадного аранжування в синтезі з грою бандур), а також популярні російські та зарубіжні твори. Серед них: муз. П. Чилутьяна, сл. Н. Матюх «Потаємне», муз. Т. Оленєва, сл. І. Лобовик «Дощ», муз. В. Шаровської, сл. Н. Виноградської «Я повертаюсь до міста», муз. І. Поклада, сл. Д. Луценко «Як я люблю тебе», муз. В. Шаровської, сл. Н. Виноградської «Тепло твого сонця», укр. нар. пісня «Циганочка», пісні з репертуару Г. Герман, В. Толкунової та ін.

Творча співпраця Юлії Михайлівни з «Купавою» сприяє більш витонченому підходу учасниць до втілення художньо — образних властивостей музичних творів.

З 2005 р. талановита бандуристка працює керівником тріо бандуристок «Вишиванка» Полтавської обласної філармонії. «Вишиванка» – лауреати Першого Національного конкурсу кобзарського мистецтва імені Григорія Китастого, Всеукраїнського фестивалю «Дзвени, бандуро».

За час існування склад колективу кілька разів змінювався.

В 2007 р. тріо бандуристок «Вишиванка» Полтавської державної філармонії у складі Тетяни Чугуєвець, Вікторії Бойко та Вікторії Бовтік стали переможцями (І місце) Всеукраїнського конкурсу кобзарського мистецтва ім. Григорія Китастого. У цьому складі музиканти працюють із січня 2006 року.

Всі учасниці колективу пройшли творчий шлях: від Полтавської музичної школи та училища до випускниць Харківської консерваторії.

В 2011 р. тріо здобули гран-прі на п'ятому міжнародному конкурс-фестивалі народної музики, що відбувся у Севастополі.

В квітні 2012 р. у рамках фестивалю мистецтв «Слава роду Полтавського», за ініціативою та організацією Полтавської обласної філармонії, тріо бандуристок «Вишиванка» виступила з сольним концертом.

У репертуарі колективу класичні твори, українські народні та сучасні пісні, українські народні пісні в обробці сучасних авторів та джазові композиції. Репертуар колективу вирізняє наявність композицій, розрахованих, як на юних слухачів, так і на найвибагливішого слухача. Серед творів: пісні на вірші Тараса Григоровича Шевченка, "На Чорнобиль журавлі летіли" О.Білаша, сл. Д.Павличка, "Лелеча доля"- В.Крищенко, сл.. В.Цілого, а також українські народні пісні "На вулиці скрипка грає", "Хтіла мене мати" та ін.

Таким чином, закладені традиції академічного бандурного мистецтва на Полтавщині ХХ ст. такими відомими бандуристами як Володимир Кабачок, Григорій Китастих, Володимир Кушпет, Володимир Єсипок гідно продовжує творча діяльність талановитого викладача – бандуристки, однієї з провідних представників середньої генерації відомих бандуристів України - Юлії Михайлівни Хниченко. Діяльність відомого музиканта сприяє постійному зростанню виконавського рівня музикантів, популяризації капельної та ансамблевих форм, а також подальшому розвитку бандурного мистецтва в Полтавському та в Харківському регіоні, що зміцнює традиції виконавських шкіл обох регіонів та України в цілому.

Список використаної літератури:

1. Дейчаківський М. Проповідник кобзарського мистецтва (До 90-річчя від дня народження Г.Т. Китастого). В кн.: Мистецькі обрії'98. Альманах. К., 1999;
2. Черногуз Я. Взяв би я бандуру. «Українська культура», 1996, № 12.